

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för kultur-, religions- och utbildningsvetenskap

Mobbning i förskolan

Vad anser pedagoger om mobbning i förskolan?

Vanja Eliasson

2012

Examensarbete, grundnivå, 15 hp

Pedagogik
Läroprogrammet

Handledare: Johan Liljestränd
Examinator: Peter Gill

Sammanfattning:

Syftet med detta arbete är att undersöka huruvida pedagoger anser att mobbning förekommer i förskolan eller inte. För att besvara mina frågeställningar används kvalitativa intervjuer som sedan analyserats och presenterats i tabellform och textform. I intervjuerna deltog tre förskollärare och en barnskötare.

Pedagogerna anser att det förekommer mobbning i förskolan. Vem som blir utsatt för mobbning går inte att generalisera men en orsak är bland annat media anser pedagogerna. Enligt pedagogerna handlar mobbning om utstuderade kränkande behandlingar bland de äldre barnen i ålder 4-5 år, medan bland yngre förskolebarn i åldern 1-3 år inte alls.

Med anledning av att mobbning börjar någonstans var det viktigt att göra denna undersökning. Resultatet pekar på att mobbning förekommer i förskolan.

Nyckelord: förskola, kränkningar, mobbning, uteslutning

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	3
1.1 Litteraturbakgrund	4
1.1.1 Vad är mobbning?	4
1.1.2 Läroplanen för förskolan	5
1.1.3 Likabehandlingsplaner	5
1.1.4 Pedagogens roll	6
1.1.5 Barns psykiska utveckling	6
1.1.6 Vänskap i förskolan	7
1.2 Syfte och frågeställningar	8
2 METOD	8
2.1 Urval	8
2.3 Datainsamlingsmetod	8
2.4 Procedur	8
2.5 Analysmetoder	9
3 RESULTAT OCH ANALYS	10
3.1 Intervjuer	10
3.1.1 Vad innebär mobbning för pedagogerna?	10
3.1.2 Anser pedagogerna att det förekommer mobbning i förskolan?	11
3.1.3 Vem blir mobbad/utanför?	12
3.1.4 Vad kan mobbning bero på?	13
3.2 Sammanfattning:	14
4 DISKUSSION OCH SLUTSATSER	15
4.1 Resultatdiskussion	15
4.1.1 Kränkande behandling	15
4.1.2 Den äldre åldern	15
4.1.3 Man hittar alltid fel	15
4.1.4 Okunskap	16
4.2 Allmän diskussion	16
4.3 Förslag till vidare forskning	17
REFERENSER	18
BILAGOR	19
Bilaga 1. Informationsbrev	19
Bilaga 2. Intervjufrågor	20

1 INLEDNING

Jag visste ganska direkt att jag ville skriva min c-uppsats om mobbning eftersom jag anser att det saknas kunskap om mobbning i förskolan. Efter kontakt med min handledare kom vi fram till att jag skulle intervjua pedagoger för att höra vad deras uppfattning om mobbning i förskolan är. Min tanke är att synliggöra pedagogers kunskap om förekomsten av mobbning i förskolan. Studiens främsta syfte är att öka kunskapen och förståelsen kring begreppet mobbning i förskolan.

Öhman (2008) synliggör att flera undersökningar visar att 12 % av alla barn aldrig får en kamrat och så många som vart femte barn på förskolan känner sig utanför och retade. Undersökningar visar att dessa barn som är utanför ofta avviker från de andra på något sätt. Med anledning av Öhman (2008) fann jag det angeläget att undersöka vad pedagogerna anser om mobbning i förskolan, hur avviker barnen som blir uteslutna, mobbade?

Utbudet av litteratur om mobbning i förskolan är begränsad, jag hittar inte mycket. Den mesta litteraturen handlar om mobbning i skolan, därför blir jag ännu mer intresserad av mobbning i förskolan, hur ser det ut? Vad säger pedagoger och den litteratur jag hittar?

Jag har själv erfarenheter av mobbning i yngre skolår. Genom att redan i förskolan ta tag i mobbning kanske pedagoger i förskolan kan minska mobbningen i framtiden. Det är viktigt att pedagoger är medvetna om att mobbning i förskolan sker. Jag vill i framtiden kunna avstyra allt som handlar om kränkande behandling samt mobbning redan i förskolan.

Mitt syfte har inte varit att ta reda på HUR man jobbar för att motverka mobbning, vilket material man använder och så vidare. Därför kommer jag endast att nämna att det finns krav på en likabehandlingsplan att gå efter men inte så mycket mer.

1.1 Litteraturbakgrund

I litteraturbakgrunden kommer jag att skriva hur författare definierar mobbning och vad förskolans läroplan säger.

1.1.1 Vad är mobbning?

Björk (1999) anser att mobba betyder att anfalla, angripa eller bråka i gäng/grupper. Olweus (1991) menar att mobbning är när en person utsätter en annan person för obehag och trakasserier. Dan Olweus, som forskat om mobbning i över 30 år, definition av mobbning lyder: *”En person är mobbad när han eller hon, upprepade gånger och under en viss tid, blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer.”* (Olweus, 1991, s. 4) En negativ handling, menar Olweus, är när en person utsätter en annan person för skada eller obehag, en aggressiv behandling. Det kan ske antingen verbalt (med ord) eller genom fysisk kontakt (slag, sparkar, knuffar osv.) Vidare menar Olweus att för att det ska handla om mobbning bör det vara obalans i styrkeförhållandet på så sätt att den som blir utsatt inte har lätt att försvara sig och är hjälplös mot den som mobbar/angriper. Ett barn som är mobbat får inte vara med i barngruppen och har svårt att få kamrater.

Dan Olweus, 1991, professor i psykologi, menar att mobbning är något som förekommit mycket länge. Han menar att man läst i böcker samt hört många berättelser om barn som varit illa (blivit trakasserade och angripna) och att många som nu har blivit vuxna kan minnas tillbaka när de gick i skolan och var mobbade. Men trots att mobbning förekommit under en lång tid tillbaka i tiden är det först på tidigt 1970-tal man började samla in kunskap om begreppet. Forskningen om mobbning var först begränsad till Skandinavien men under 1980 – 1990-talet började mobbning uppmärksammas i bl.a. Japan, England, Canada. (Olweus, 1991). Mobbning delas in i tre typer: tyst, verbal och fysisk mobbning. Vanligast är den tysta mobbningen som är svårast att upptäcka. Tyst mobbning kan ta sig i uttryck som att himla med ögonen, kasta menande blickar, sucka, vända ryggen till eller inte svara på tilltal. Verbal mobbning är viskningar, ryktesspridning, prata illa om någon, retas, trakassera, härma, skicka lappar eller att hota. Den verbala mobbningen är lättare att upptäcka, men den kan även ske bakom ryggen på de vuxna då de inte hör. Fysisk mobbning kan vara lättast att upptäcka, tecken på fysisk mobbning kan vara sönderrivna kläder, blåmärken, barn som ”råkar” knuffa någon, gömmer ett barns kläder, står i vägen eller tar ett barns väska. Fysisk mobbning döljs i lekar eller under lagsporter, vilket gör att den ibland är svår att upptäcka (Olweus, 1991).

Skolverkets rapport *På tal om mobbning och det som görs* (2009) menar att mobbning är när en person blir utsatt för fler än en kränkande handling. Kränkningarna övergår i mobbning när de upprepas flera gånger. Vidare skriver de att mobbning består av medvetna och planerade handlingar där förövarens mening är att knuffas, eller retas, eller slåss. Mobbning är en aktiv handling och inte en olyckshändelse. Höiby (2002) menar att mobbning inte är konflikter, mobbning är övergrepp! Ekelund och Dahlöf (2005) anser att mobbning är att flera gånger alltid kränkas av någon eller några som menar illa och är starkare. Varningssignalerna är många och man bör vara uppmärksam bland annat när barnet:

- Förändras och blir oroligare, ledsnare, aggressivt och/eller tillbakadraget
- Inte vill gå till förskolan/skolan
- Har blåmärken eller andra skador

- Får kroppsliga symptom såsom ätstörningar eller magont, (Ekelund och Dahlöf, 2005)

1.1.2 Läroplanen för förskolan

Lpfö 98 (Skolverket, 2010) skriver att inget barn ska utsättas för diskriminering, förskolans verksamhet ska se till så att barnen tillägnar sig empati, förståelse och omtanke för olika levnadssätt. I läroplanen står också att förskolan ska vara en trygg plats samt att den ska erbjuda en trygg omvårdnad.

Mål i läroplanen om normer och värden:

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar

- *förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,*
- *förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning, och respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.*

Lpfö 98 (Skolverket, 2010, s.8)

Mål i läroplanen om utveckling och lärande:

Förskolan ska sträva efter att varje barn

- *utvecklar sin identitet och känner trygghet i den,*
- *utvecklar sin förmåga att fungera enskilt och i grupp, att hantera konflikter och förstå rättigheter och skyldigheter samt ta ansvar för gemensamma regler,*

Lpfö 98 (Skolverket, 2010, s.9)

Skollagens paragraf säger att all verksamhet i skolan ska vara grundad i demokratiska värden. I enlighet med läroplanen ska alltså ingen utsättas för kränkande behandling och elever som är i behov av särskilt stöd ska få den hjälp de behöver (Ekelund & Dahlöf, 2005).

1.1.3 Likabehandlingsplaner

Ekelund och Dahlöf (2005) menar att det är rektorns ansvar att se till så att likabehandlingsplaner finns och följs på förskola och skola. Vidare menar de att förskolor och skolor som följer dessa planer har mer kontroll och förutsättningar att upptäcka former av kränkande behandlingar i tid. För att motverka mobbning finns det en framtagen handledning att läsa på Diskrimineringsombudet hemsida. (<http://www.do.se/sv/Material/Forebygga-diskriminering-och-krankande-behandling-i-forskolan/>). Handledningen är framställd av bland annat Skolinspektionen m.fl. Alla förskolor är skyldiga att ha en likabehandlingsplan för att förebygga diskriminering och kränkande behandling i förskolan enligt diskrimineringslagen. Dessa kan man oftast läsa på förskolornas hemsidor.

”Likabehandlingsarbete handlar om att skapa en förskola fri från diskriminering, trakasserier och kränkande behandling” skriver Skolinspektionen i handledningen inför att skapa en likabehandlingsplan.

Likabehandlingsplanen ska innehålla insatser för att hindra diskriminering som har anknytningar med:

- kön
- etnisk tillhörighet

- religion eller annan trosuppfattning
- funktionshinder
- sexuell läggning. (*Förebygga diskriminering och kränkande behandling* s.14)

Ekelund och Dahlöf (2005) påpekar att det finns regler om vilka värderingar man ska ha i förskola samt skola. I förskolan ska man *”ta tillvara på och utveckla barnens förmåga till ansvarskänsla och social handledningsberedskap, så att solidaritet och tolerans tidigt grundläggs. Förskolan ska uppmuntra och stärka barnens medkänsla och inlevelse i andra människors situation”*. (Ekelöf & Dahlöf, 2005. s. 41)

1.1.4 Pedagogens roll.

I vårt kommande uppdrag påpekar Lpfö 98 (Skolverket 2010) att vuxnas förhållningssätt påverkar barnens förståelse och respekt för rättigheter och skyldigheter som gäller i ett samhälle, därför är vuxna viktiga förebilder. Höiby (2002) menar att det viktigaste för pedagogerna är att visa vilket förhållningssätt de har och visa vilka värderingar de har. Vidare menar hon att *”vi hela tiden ska minnas att vi som är i vår lärarroll är dirigenterna.”* Höiby, 2002, s. 85). Hon menar att vi styr gemenskapens ackord och ser till att alla glädjes åt gemenskapen. Vidare menar Höiby att det inte är barnen som har ansvaret över mobbningen, det är de vuxnas huvudansvar. Författaren fortsätter att förklara att offret alltid ska skyddas, mobbaren ska förstå att det inte är acceptabelt med de negativa handlingarna och att de direkt ska avslutas. Höiby menar att om man som pedagog inte gör något åt mobbning skickar man ut signaler att detta accepteras. Vidare anser hon att mobbning inte går över av sig själv, det kan fortsätta i flera år framöver om man inte som vuxen griper in.

Det är vårt ansvar som vuxna att lära barnen hur de ska fungera tillsammans med andra barn på ett sådant sätt att alla mår bra av det (Höiby, 2002). Det är vår uppgift i förskolan att delge barnen denna kunskap om barnen inte fått lära sig detta i hemmet anser hon. Enligt Lpfö 98 (Skolverket, 2010) är förskolan ett komplement till hemmet.

Ekelund och Dahlöf (2005) anser att pedagoger kan upptäcka mobbning i tid om man som pedagog är *”en fluga på väggen”*. De menar att pedagogerna ska iaktta barnens lek och handlingar genom att pyssla med egna saker där barnen är utan att göra väsen av sig så att barnen inte märker att pedagogerna är närvarande. På så sätt har pedagogerna kontroll över situationen fastän barnen inte vet om det. Pedagogerna märker hur barnen betar sig mot varandra, vem och vilka som får och inte får vara med. Vidare menar författarna att genom att observera detta inser pedagogerna vilka pedagogiska verktyg som behövs för att vägleda barnen på rätt väg.

1.1.5 Barns psykiska utveckling

Den kognitiva utvecklingen handlar om att utveckla förmågan att tänka, utvärdera samt lösa problem. Det handlar om utvecklingen för att förstå sig själv och omgivningen (Jagtöien, Hansen & Annerstedt, 2002). Vidare menar Jagtöien et al. att i utvecklingsstadiet år 0-6 att barnet ser världen utifrån sig själv, barnet upplevs ofta av vuxna som egotrippat. I den emotionella utvecklingen menar Jagtöien et al. att barn i 3-6 års ålder lär sig att kontrollera sina känslor efter hur människor i miljön reagerar. I den sociala utvecklingen, ålder 0-6 år, menar Jagtöien et al. att om barnet växer upp i en trygg och säker miljö så utvecklar barnet en god självbild samt en god social förståelse för andra människor.

1.1.6 Vänskap i förskolan

Askland och Sataöen (2003) menar att det är under förskoleåldern som barns möten och bekantskaper blir till vänskap. Alla möten i förskolan är grunden till vänskapsrelationer. Vänskap är, menar författarna, en relation som vi vill ta hand om. Vänskap är en självvald relation och för barn är en vän någon som man kan ha förtroende för, vara avslappnad med, lita på, bry sig om, vara med och uppleva saker med (Askland & Sataöen 2003). Forskning har visat att gemensamma relationer med andra barn har en positiv inverkan på barns utveckling av identitet och välbefinnande. Fin vänskap stärker den sociala och kognitiva utvecklingen hos barn menar författarna. Barns tidiga vänskapsrelationer skapar en god och trygg bas att testa nya relationer senare i livet.

Det finns två mönster av lek menar Corsaro, den ena önskan är att delta i leken, den andra önskan är att skydda leken. Löfdahl (2004) menar att barn i förskolan värnar om sina lekar ibland genom att avvisa andra barn med en påhittad anledning om varför de inte får vara med till exempel att det redan är tillräckligt många i leken. Vidare menar Löfdahl att Corsaro anser att relationen till kamraterna barnen har verkar vara det viktigaste som finns. Här är det bl.a. viktigt för barnen att känna till lekkoden. Lekkoden innefattar samförstånd, ömsesidighet och turtagande. Om ett barn saknar lekkoden kan andra barn utesluta barnet från leken. Dessa barn skyddar då sin lek från att förstöras.

1.2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte med mitt arbete är undersöka förekomsten av mobbning i förskolan.

Mina frågeställningar lyder:

- 1) Anser pedagogerna att det förekommer mobbning i förskolan?
- 2) Vem blir mobbad och vad kan det bero på?

2 METOD

I detta kapitel presenterar jag val av metod, urval, datainsamlingsmetod, procedur och analysmetoder.

2.1 Urval

I denna undersökning har fyra pedagoger på två olika förskolor blivit intervjuade, en barnskötare och tre förskollärare. Antalet pedagoger jag valde att intervjua var fem stycken men jag fick tillräckligt med material efter mina fyra första intervjuer, så jag valde att nöja mig med dem. De förskolor och pedagoger jag intervjuade var slumpmässigt utvalda. Antal år som dessa pedagoger jobbat i förskolan spelade inte heller sådan stor roll, deras arbetserfarenhet är mellan 2-30 år.

Jag har bara varit i kontakt med pedagogerna. Förskolebarnen har inte tagit del av min undersökning.

2.3 Datainsamlingsmetod

I denna undersökning använder jag mig av kvalitativa intervjuer. Intervjuer ger, enligt Johansson och Svedner (2010), direkt användbar kunskap. Kvalitativa intervjuer är en metod att få fram information man söker. Det handlar då om att undersöka innebörder hos något. I mitt fall är det mobbning: vad betyder begreppet för förskollärare och barnskötare? Om jag inte använt mig av kvalitativa intervjuer hade jag inte fått veta vad begreppet, mobbning i förskolan, betyder för dessa pedagoger.

Jag använde mig inte av bandspelare för att spela in mina intervjuer, detta för att jag inte känner mig bekväm med bandspelare och för att jag är en ovan intervjuare. Jag tyckte däremot inte att det var en nackdel att använda mig av papper och penna då jag hade tid på mig att anteckna svaren jag fick. Johansson och Svedner (2010) menar däremot att genom att banta sina intervjuer uppmärksammar svaren mer ingående genom att få med eventuella pauser och avbrutna meningar. Jag ansåg det tillräckligt att använda penna och papper då jag endast var intresserad av svaren, inte pauser osv.

De frågeområden jag berört i mina intervjuer är vad pedagogers definition av mobbning är, om det förekommer i förskolan och om pedagogerna kan generalisera vem och varför mobbning uppstår. Jag använde mig av strukturerade förbestämda frågor i varje intervju, dessa har jag lagt som bilaga. Se bilaga 1.

2.4 Procedur

Det gick till så att jag ringde till de två förskolorna och pratade med fyra pedagoger och frågade om det gick bra om jag kom och ställde frågor om mobbning. Jag anpassade mig efter hur de kunde träffa mig och bokade träff. Jag fick deras mailadresser och mailade dem varsitt informationsbrev som de fick ta del av innan vi träffades. Informationsbrevet har jag lagt som bilaga. Se bilaga 2.

Pedagogerna blev informerade att de var anonyma i min undersökning samt att de hade möjlighet att avbryta intervjun när/om de ville. Jag informerade även att förskolan inte kommer vara möjlig att identifiera i min färdiga rapport.

Intervjuerna var individuella och jag använde mig av penna och papper för att anteckna svaren jag fick.

2.5 Analyismetoder

Jag har läst igenom mina intervjuer ett antal gånger och sedan skrev jag in dem i ett dokument på datorn och jobbade utifrån det.

Jag sammanställde de gemensamma svar jag fick och sedan försökte jag se om vissa svar skiljde sig. De svar som skiljde sig skrev jag in i två olika kategorier och avslutade varje del med att presentera ett exempel. De exempel jag beskriver är främst exempel som pedagogerna berättade under mina intervjuer men ett exempel är från personlig erfarenhet.

3 RESULTAT OCH ANALYS

3.1 Intervjuer

Dessa är mina huvudfrågor i mina intervjuer.

Mina frågeställningar lyder:

1) Anser pedagogerna att det förekommer mobbning i förskolan?

2) Vem blir mobbad och vad kan det bero på?

Tabell 1. I tabellen presenteras en sammanställning av pedagogernas svar på de olika intervjufrågorna.				
Fråga	Förskollärare 1 25 år i förskola	Barnskötare 2 30 år i förskola	Förskollärare 3 2 år i förskola	Förskollärare 4 11 år i förskola
Vad är mobbning för dig?	När någon utsätter någon för något	När man ser att något barn far illa upprepade gånger	En kränkande handling	En kränkande handling på något vis
Anser du att det förekommer mobbning i förskolan?	OJA! Mer och mer!	JA!	Inte lika medvetet som i skolan...	Ja, på sätt och vis
Vem blir mobbad?	Går ej att säga generellt...	Kan vara vem som helst!	Kan vara vem som helst...	Barn som är annorlunda
Vad beror mobbning på?	Osäkerhet från en själv...	Att det inte finns vuxna närvarande psykiskt & fysiskt	Identitetssökande och arv hemifrån	I det stora hela; okunskap

Jag tänkte nedan presentera resultaten mer ingående av mina intervjuer. Jag presenterar intervjufrågan och har tolkat svaren som jag sammanställt. Efter varje tema presenterar jag ett eller några citat som jag fick till svar under mina intervjuer. Dessa citat tycker jag beskriver mina frågor bra och citaten känns starka i pedagogernas svar.

3.1.1 Vad innebär mobbning för pedagogerna?

A: Gemensamt för alla pedagoger är att mobbning är en kränkande handling, en medveten kränkande handling. Med en kränkande behandling menar pedagogerna att det är en handling som medvetet är till för att sår.

B: Jag har funnit vissa skillnader i pedagogernas svar på vad mobbning är:

B1. Den första gruppen menar att det bara är den utsatte som bestämmer om det är mobbning eller inte. Detta tolkar jag som att man som åskådare inte kan bestämma om ett barn utsätts för mobbning eller inte.

B2: Den andra gruppen menar att mobbning är när någon utsätts för något. En fysisk handling som ett slag eller en knuff. Denna grupp menar att man visst kan se när mobbning sker.

De menar att mobbning är en kränkning som sker upprepade gånger och som inte är schysst! Mobbning är inte bara utfrysning, det innefattar även all kränkning i form av ord och handlingar. Om ett barn dagligen utesluts från barngruppen och dagligen får höra glåpord är det mobbning, om det däremot förekommer något enstaka elakt ord en gång i månaden är det inte mobbning, menar pedagogerna.

Mobbning är när någon utsätter någon för något, när någon pucklar på en eller slåss". Och när man ser att någon far illa, upprepade gånger.

Förskollärare 1.

Mobbning är en kränkande behandling. Mellan barn-barn, vuxna-vuxna och vuxna-barn..."

Förskollärare 3.

Citaten jag belyst känns för mig starka i sitt sammanhang. Det är ordagranna svar på intervjufrågan och jag ansåg att de var tänkvärda.

3.1.2 Anser pedagogerna att det förekommer mobbning i förskolan?

A: Gemensamt för alla pedagoger är att de ser att det förekommer mobbning i förskolan. Gemensamt är också att de pratar om att det handlar om mobbning bland 4-5 åringarna, det handlar inte om mobbning i yngsta åldern 1-3 år, det är då omedvetet menar pedagogerna. I den yngre åldern, 1-3 år, menar pedagogerna att det handlar om "här och nu" situationer. Såsom att en kompis står i vägen när man ska gå till fröken, så det kanske blir en knuff för att få kamraten att flytta på sig. I åldern 4-5 tycker några av pedagogerna att det är utstuderat och ofta med flit.

Exempel 1:

Under en morgonsamling sitter alla barn i en ring, då säger pojke A till pojke B, en långhårig pojke: "- Du är ingen kille för du har långt hår!" Pedagogerna ser hur pojke B sjunker ihop med kroppen, han tar väldigt illa vid sig.

Detta blev en tydlig händelse av kränkande behandling i helgrupp.

Exempel 2:

Under morgonens fria lek leker pojke A och B med varandra. Då kommer pojke C som är adopterad och frågar om han får vara med. Pojke A kollar sig runt omkring och säger: "- Neej... för... du är brun..."

Denna situation uppfattades inte som mobbning ansåg pedagogerna eftersom pojke A har inte kommit så långt i sin utveckling så att han säger saker för att vara elak, pojken hade lika gärna kunnat säga: Nej för du har gröna byxor, menar pedagogerna.

B: Jag har även här funnit skillnader mellan svaren från pedagogerna. Dessa har jag sammanställt i olika grupper

B1. Den första gruppen menar att det sker mobbning i förskolan men det är inte lika medvetet som mobbning i senare skolår.

B2: Den andra gruppen menar att jargongen blir hårdare och därmed växer mobbningen. Eftersom två av pedagogerna jobbat i mer än 20 år i förskola kan de se att mobbning ökat. En av pedagogerna menar att det är för att även jargongen i media blivit rårare och rårare, på så sätt att man är elakare mot varandra, man tar snabbt till med våld osv. i filmer, tv-program och liknande.

Intressant här, tycker jag, är att det tydligt framgår att det förekommer mobbning på förskolan. Pedagogerna anser att det främst förekommer mobbning i den äldre åldersgruppen eftersom det då känns mer avsiktligt än om det sker en negativ handling hos/bland de yngre barnen. Förskollärare 2 var noga med att jag antecknade att hon inte tyckte att det handlade om mobbning i den yngre åldern.

– OJA, jag ser att det förekommer mobbning mer och mer, eftersom jag jobbat så länge...”

Förskollärare 1.

Denna förskollärare tycker sig se hur mobbningen har växt under alla år hon jobbat i förskola. Hon menar att jargongen över barns beteende mot varandra blivit hårdare.

3.1.3 Vem blir mobbad/utanför?

A: Gemensamt för alla pedagoger är att det inte går att säga generellt vem eller vilka som utsätts för mobbning.

B. Jag har funnit vissa skillnader i pedagogernas svar på vem som blir utanför:

B1. Den första gruppen menar att osedda och tysta barn lättare hamnar i utanförskap. Försiktiga barn som inte tar för sig hamnar lätt i skymundan och blir lätt överkörda av starka och framfusiga barn.

B2: Den andra gruppen menar att den som mobbar alltid hittar fel hos den som blir mobbad, så det spelar ingen roll om man är tyst eller ej. Mobbaren hittar alltid fel på den som blir utsatt.

Svaren visar att det inte är enkelt att veta vem som kan bli utsatt för mobbning, men det finns vissa tendenser som leder till mobbning mer än andra. Till exempel kan tysta, försiktiga och blyga barn hamna i riskzonen eftersom de oftast inte säger emot.

Exempel 1:

Pojke A ca 4 år blir nästan aldrig tillfrågad att vara med och leka, när han vill säga något är det aldrig något barn som lyssnar på honom. Han är rätt blyg och drar sig gärna undan. Men när han får vara med grabbarna i samma ålder är det jämt han som får vara ”den minst värda”. Exempelvis hunden i kopplet. En dag drar pojke B ner byxorna på pojke A och smiskar honom på rumpan. Pojke A säger inget och de andra pojkarna skrattar. Sen kommer en pedagog in och stoppar hela händelsen.

Pojke A säger inte ifrån utan låter sig handskas med på tråkiga villkor, en av anledningarna är självklart för att han inte säger till.

Pedagogerna har uppmärksammat situationen och är medvetna om vad som försiggår, de kan inte säga varför pojke A har svårt att komma med i kamratgruppen. Men en pedagog sa till mig; ”- När man observerar det hela märker man att han saknar lekkoden.” Med lekkoden menar hon som det låter, han saknar koderna för att förstå hur man ska vara med och leka.

– Osedda barn hamnar lättare i utanförskap.

Förskollärare 1.

– Vem som helst kan bli mobbad, om man vill mobba hittar man alltid fel!

Barnskötare 2.

Dessa citat belyser att vem som helst kan bli mobbad och utsatt för förtryck. Pedagogerna menar att försiktiga barn lättare hamnar utanför barngruppen men att det samtidigt inte behöver spela någon roll, vem som helst kan hamna i utanförskap.

3.1.4 Vad kan mobbning bero på?

A: Gemensamt för alla pedagoger är att mobbning beror på att mobbaren är osäker på sig själv, identitetssökande och osäkerhet. Barn kan, genom att vara osäker på sig själv, testa gränser både på gott och ont menar pedagogerna.

B: Jag har också funnit skillnader mellan svaren. Dessa har jag sammanställt i olika grupper

B1. Den första gruppen menar att arv och miljö spelar stor roll! Utformningen av miljön spelar stor roll. Media och det biologiska arvet hemifrån kan också vara en orsak.

B2: Den andra gruppen menar att det beror på att det inte finns vuxna närvarande, varken psykiskt och fysiskt.

Här framgår det att pedagogerna har en stor inverkan i det hela. Om vuxna kan vara mer närvarande som pedagoger så kanske mobbning kan förhindras. Som pedagog måste man tänka på att vara närvarande, inte bara fysiskt utan även psykiskt.

En av pedagogerna anser att media har en negativ inverkan på barnen. Det förekommer alltför mycket våld i filmer, program osv. så detta speglas självklart av på barnen. Även arv hemifrån påverkar barnen, vilket språk föräldrar och syskon använder hemma, vilken syn familjen har på samhället osv. menar pedagogerna.

Eget exempel 1:

Pojke A kryper runt på golvet och utbrister: ”- Jag är en varulv! Jag äter hästar och människor!” Han puttar omkull en leksakshäst som man kan rida på, slänger sig över den och låtsas äta... Han jagar sedan pojke B med att säga: ”- Jag ska äta upp dig!” När en pedagog frågar var han sett varulvar göra så svarar han: ”- På tv.”

Detta exempel visar vilken inverkan media har på barnen, detta är ett av flera exempel pedagoger och barn stöter på i förskolan.

– Okunskap! Brist på social förståelse för andra människor...
Förskollärare 4.

Pedagogen belyser problemet varför mobbning uppstår som brist i den sociala förståelsen.

I tabellen nedan redovisar jag en intervjufråga jag tycker är viktig, om det inte är mobbning vad är det då?! Pedagogerna menar att det i det stora hela handlar om okunskap. Förskollärare 4 menade tydligt att det är pedagogernas ansvar att lära barn om samspelet med andra människor, det är extremt viktigt menar förskollärare 4.

Tabell 2. I tabellen visas svaret på intervjufråga.				
Förskollärare 1		Barnskötare 2	Förskollärare 3	Förskollärare 4
Om det inte är mobbning, vad är det istället?	Att barnet testar gränser, provar sin identitet.	Okunskap.	Yngre barn testar gränser – inte medveten mobbning	Oftast handlar det om att man vill vara med. Eller att man inte lärt sig det sociala samspelsreglerna.

3.2 Sammanfattning:

I tabellen nedan presenterar jag två intervjufrågor med tolkade svar från alla fyra pedagoger.

Tabell 3. I tabellen sammanfattas svaren på två intervjufrågor.		
Förekommer mobbning i förskolan?	Gemensamt för alla pedagoger är att alla svarade ja.	En pedagog ansåg att det inte handlar om mobbning i den yngre åldern.
Vem blir mobbad och vad kan det bero på?	Gemensamt för alla pedagoger är att det inte går att generalisera.	En gemensam röd tråd i pedagogernas svar var att tysta och försiktiga barn oftast hamnade i utanförskap.

Pedagogerna som jag har intervjuat anser att det förekommer mobbning i förskolan. En pedagog menar att det inte är mobbning när man talar om den yngre åldern, men i 4-5 års ålder förekommer mobbning. Vem som blir mobbad och vad det kan bero på är svårt för pedagogerna att svara på men de anser att media är en orsak och att tysta och försiktiga barn lättare hamnar i utanförskap. Varför mobbning förekommer är också svårt att svara på men barnen kan känna sig osäkra i sig själva, media har viss negativ inverkan, miljön spelar roll och pedagogers brist på engagemang speglar av sig mot barnen

4 DISKUSSION OCH SLUTSATSER

4.1 Resultatdiskussion

Jag kommer i detta avsnitt att diskutera mina resultat gentemot litteraturen.

Resultatet av mina intervjuer visar att pedagoger anser att mobbning förekommer i förskolan. Jag har frågat, i mina intervjuer, vem som blir mobbad och varför mobbning förekommer. Jag frågade också vad mobbning betydde för den enskilda pedagogen och gemensamt för alla är att mobbning är en kränkande handling. Pedagogerna kunde inte generalisera eller kategorisera barn som blir utsatta för mobbning och kränkningar men det fanns vissa faktorer som spelar roll menar pedagogerna.

4.1.1 Kränkande behandling

Gemensamt för alla intervjuade pedagoger var att mobbning är en kränkande behandling. Friends internetsajt beskriver att en kränkande handling är en kränkning mot en persons värde som människa. ”En kränkning är när man blir illa behandlad så att man känner sig ledsen, sårad eller mindre värd.” (<http://www.friends.se/?id=1594>) Exemplet i resultatdelen där pojke B fick höra att han inte var någon pojke för han hade långt hår blev ett tydligt exempel på en kränkande behandling. Jag vet inte hur fortsättningen i samlingen gick, vilka samtal som uppstod i barngruppen men jag tror att man diskuterade händelsen med barnen.

4.1.2 Den äldre åldern

En pedagog var väldigt noga att jag skulle skriva att det inte handlade om mobbning när det gäller den yngre åldern 1-3. Då menar pedagogerna att det är oskyldigt och oplanerade tråkiga situationer som kan hända. Men pedagogerna ansåg att det absolut var mobbning när de pratade om den äldre åldern 4-6. Thors (2007) har den uppfattningen att ålder har en stark betydelse för förskolebarnen, för barnen fungerar ålder som ett medel att visa makt och som ett skäl för social uteslutning. Åldern är starkt laddad och fungerande incitament för uteslutning menar Thors. Detta menar Thors inte är så konstigt i och med att man i förskolan delar upp barnen efter ålder, de äldsta barnen får göra svårare saker för att de klarar av svårare saker än de yngre barnen. Benämningen blir att äldre barn har högre social status när det gäller att klara av saker på egen hand menar Thors.

Löfdahl (2007) åsyftar att vi i Sverige har åldersbestämda grupperingar såsom att vi börjar skola i en viss ålder, gifter oss i en annan ålder och går i pension i en ålder. Vi blir även vuxna vid en ålder. Detta kan bidra till isolering mellan olika åldersgrupper. Orsaken till att barn delas upp i åldersgrupper i förskolan beskriver Löfdahl att i det förra sekelskiftet i Sverige hade barnkrubborna ansvar för de yngsta barnen i ålder 3-4 år medan barnträdgården hade ansvar för den pedagogiska och fostrande verksamheten för barn över 4 år. Vidare menar Löfdahl att det går att förstå varför man hade åldersfördelat förr i tiden men trots ändrade ideologiska grunder idag har man kvar dessa åldersindelningar.

4.1.3 Man hittar alltid fel

Ett av svaren jag fick i min intervju var just denna mening; ”om man vill mobba hittar man alltid fel hos den utsatte...” Samma sak skriver Friends på deras internetsajt, man kan hitta fel hos vem som helst.

Olweus (1991) beskriver att de typiska mobboffren är mer osäkra och ängsliga än barn i allmänhet. Han menar att mobboffren är försiktiga, känsliga och tysta. De har ofta en negativ självbild, de känner sig dumma och misslyckade fortsätter Olweus. Detta är något som stämmer in på svar jag fått i mina intervjuer, pedagogerna kunde inte säga generellt vilka som blir utsatta för mobbning, men de sa lite försiktigt att det är de tystare och osedda barnen som lättare hamnar i utanförskap och även blir utsatta för mobbning och kränkningar. Höiby (2002) är inne på samma spår, hon menar att enligt forskningen är de typiska offren försiktiga, känsliga och stillsamma barn. Dessa barn är ängsligare och osäkrare än barn i allmänhet. Öhman (2008) menar att det inte går att generalisera vilka barn som blir uteslutna, hon menar att man inte kan säga att det är de blyga barnen som hamnar i utanförskap. Populära barn som tillfälligt hamnar i utanförskap har lätt att komma in i gemenskapen igen, barn som uppfattas som blyga och ointresserade kan dra sig självmant undan menar Öhman. Vidare menar Öhman att barn som alltså hamnat i utanförskap själva kan ha valt det. Det kan bero på att deras integritet är stark men också att de också saknar ”lekkoden”, som innefattar samförstånd, ömsesidighet och turtagande.

Höiby (2002) menar att om mobboffer hela tiden får höra att de är fula, dumma, luktar illa, har fula glasögon osv., kan det hända att de utvecklar en sådan självbild. Därför är det viktigt att som pedagog vara observant och uppmärksam på barn som hamnar i utanförskap eller blir utsatt för till exempel glåpor. Det är viktigt att alla som jobbar inom verksamheten är uppmärksamma och inte rädda för att ta itu med mobbning som sker.

4.1.4 Okunskap

Pedagogerna anser att mobbning mycket beror på okunskap från barnen, de har inte den sociala kunskapen och förståelsen för andra människor. Pedagogerna menar också att mobbning kan uppstå för att mobbarna är osäkra på sig själva, de testar gränser. På Friends hemsida kan man läsa att de motsäger sig att det skulle finnas en specifik typ som mobbar. De menar att flera skäl till mobbning bottnar i olika invecklade processer som till exempel har att göra med personer, grupper, media, normer.

Pedagogerna ansåg att media har en negativ inverkan på barn och jag kan hålla med. Likaväl som att jag anser att det finns många bra barnprogram att se så anser jag att det finns alltför många program som är olämpliga för barn att se. I det stora hela handlar det inte bara om att det är mycket blod och våld på tv, språket är även oftast olämpligt för ett barn. Man kan höra hur ”många grodor hoppar ur” programledares munnar. Hwang och Nilsson (2011) beskriver att man studerat förhållandet mellan tv-innehåll och aggression hos barn. Resultatet de fått är att de kan se ett samband men frågan är, menar Hwang och Nilsson, om våldet påverkat barnen att bli aggressiva eller om det är de redan aggressiva barnen som valt att titta på våldet. Man har studerat tv:s inverkan och att det är tecknade serier som har mest inslag av hårdhänt behandling. Barn som redan är aggressiva verkar bli mer aggressiva och barns som inte är aggressiva tycks inte bli påverkade visar undersökningar.

4.2 Allmän diskussion

Ordet mobbning är ett starkt laddat ord för mig själv. Jag har, genom att skriva denna uppsats, fått det bekräftat att mobbning förekommer i förskolan. Det var något jag inte hade tänkt på tidigare men desto mer jag tänkte på mobbning i förskolan desto mer dök tankarna upp: ”Det måste ju börja någonstans.”

Alla vill ha en kompis och Askland och Sataöen (2003) menar att vänskapsrelationer är viktiga och livsnödvändiga. Vidare menar de att ett barn utan vänner är ett barn i riskzonen. Med riskzonen menar författarna att barnet riskerar att hamna i utanförskap.

Miljön spelar även roll i barns samspel och vardag. Löfdahl (2004) anser att den fysiska miljön i förskolan är viktig för att ge barnen variation i deras lekar. Arvet, uppfostran, spelar också roll i barnens uppväxt. Men även arvet har betydelse i barns framtida relationer, vuxnas relationer speglar av sig på barnen. Det påpekade en pedagog i mina intervjuer.

4.3 Förslag till vidare forskning

Min tanke var från början att observera barn i förskolan och föra löpande protokoll i till exempel leksituationer, för att se om jag uppmärksammade någon form av mobbning/kränkande handling. Men på grund av tidsaspekten begränsade jag mig till att använda endast intervjuer. Detta var intressant och givande i sig men som förslag till vidare forskning skulle jag vilja observera barn i förskolan.

Genom att ha gjort intervjuer så har jag tagit del av vad pedagoger som jobbar i förskola anser om mobbning och det skulle vara kanske ännu mer givande att själv studera barnen och se i vilka situationer det uppstår mobbning.

REFERENSER

- Annerstedt, C., Hansen, K. & Jagtöien, G-L. (2002). *Motorik, lek och lärande*. Göteborg: Multicare AB.
- Askland, L. & Sataöen, S. (2003). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. Stockholm: Liber AB.
- Björk, G. (1999). *Mobbning – en fråga om makt?* Lund: Studentlitteratur.
- Ekelund, G. & Dahlöf, A. (2009). *Skarpa lägen*. Sveriges utbildningsradio AB.
- Frånberg, G-M. & Wrethlander, M. (2011). *Mobbning- en social konstruktion?*
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2011). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.
- Höiby, H. (2004). *Mobbning kan stoppas!* Sveriges utbildningsradio AB.
- Löfdahl, A. (2004). *Förskolebarns gemensamma lekar – mening och innehåll*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, A. (2007). *Kamratkulturer i förskolan – en lek på andras villkor*. Stockholm: Liber AB.
- Olweus, D. (1991). *Mobbning i skolan. Vad vi vet och vad vi kan göra*. Falköping: Gumessons tryckeri AB.
- Sharp, S & Smith, P. (1994). *Strategier mot mobbning*. Lund: Studentlitteratur.
- Skolverket (1998). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Thors, C. (red.) (2007). *Utstött- en bok om mobbing*. Stockholm: Läraförbundets förlag.
- Wrethlander-Bliding, M. (2007). *nneslutning och uteslutning – barns relationsarbete i skolan*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Öhman, M. (2008). *Hissad och dissad- om relationsarbete i förskolan*. Stockholm:Liber AB.

Internetkällor:

<http://www.do.se/sv/Material/Forebygga-diskriminering-och-krankande-behandling-i-forskolan/> (Hämtad 23/2 2012)

<http://www.friends.se/?id=1594> (Hämtad 13/2 2012)

<http://www.friends.se/?id=6835> (Hämtad 17/2 2012)

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Mobbning> (Hämtad 10/2 2012)

BILAGOR

Bilaga 1

Informationsbrev.

Till dig som jobbar som inom förskola.

Jag heter Vanja Eliasson och jag studerar till förskollärare på Högskolan i Gävle. Denna termin skriver jag mitt examensarbete och har valt att fokusera på mobbning i förskolan. Mitt syfte är att undersöka förskolepedagogers syn på begreppet mobbning och om det förekommer i förskolan. Jag hoppas att mitt arbete ska ge ökad kunskap kring mobbning i förskolan.

I den slutgiltiga rapporten kommer jag inte att använda vare sig ditt, förskolans eller kommunens namn eller lämna något vidare. Alla insamlade uppgifter kommer endast att behandlas av mig. Allt insamlat material kommer att förvaras på högskolan i Gävle under ett år och sedan förstöras.

Om ni har några frågor vänligen kontakta mig:

Vanja Eliasson

Adress:

Mobil:

E-post:

Tack på förhand!

Mvh Vanja

Bilaga 2.
Intervjufrågor

1. Hur länge har du arbetat i förskola?
2. Vad är mobbning för dig?
3. Anser du att det förekommer mobbning bland barn i förskoleåldern?
4. Har du sett att det förekommit mobbning på förskolan du jobbar på?
5. Om det inte är mobbning, vad är det istället?
6. Vem blir mobbad/utanför? (Nya barn, tysta barn?)
7. Vad kan mobbning bero på? (Miljö, etnicitet?)